Dopady chemické legislativy na provozy povrchových úprav

Ing. Jiřina Taitlová, Medistyl, spol. s r.o.

Působnost ECHA

Evropskou chemickou legislativu zastřešuje Evropská agentura pro chemické látky ECHA se sídlem v Helsinkách. V současné době koordinuje 5 základních evropských nařízení z oblasti chemie, která jsou propojená vzájemnými odkazy a odkazují se na ně i národní předpisy.

REACH - Nařízení (ES) 1907/2006 Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals Regulation (Nařízení o registraci, hodnocení, autorizaci a omezení chemických látek)

CLP - Nařízení (ES) 1272/2008 Classification, Labelling and Packaging (Nařízení o klasifikaci, označování a balení)

BPR - Nařízení (EU) 528/2012 Biocidal Products Regulation (Nařízení o dodávání biocidních přípravků na trh a jejich používání)

PIC - Nařízení (EU) 649/2012 Prior Informed Consent Regulation (Nařízení o vývozu a dovozu nebezpečných chemických látek) – nařízení vychází z Rotterdamské úmluvy

POPs - Nařízení (EU) 2019/1021 Persistent Organic Pollutans Regulation (Nařízení o perzistentních organických znečišťujících látkách) - nařízení vychází ze Stockholmské úmluvy

České zákony v oblasti chemie např. zákon č. 350/2011 Sb. „Zákon o chemických látkách a chemických směsích“ nebo zákon č. 324/2016 Sb. „Zákon o biocidních přípravcích a účinných látkách“, zapracovávají příslušné předpisy Evropské unie, stanovují působnost správních orgánů a definují nápravná opatření a přestupky.

Dopad těchto evropských i českých nařízení už není jen na výrobce a dovozce chemických látek a směsí, ale prostřednictvím různých omezení je regulována mnohem širší oblast v průmyslové a spotřebitelské sféře.

Kromě nařízení PIC a POPs, které jsou nástrojem k regulaci obchodování a k omezení nebo úplnému zákazu výroby a používání vybraných látek jako např. DDT, polychlorované bifenyly apod., využívá ECHA k omezení používání chemických látek a směsí přílohy XIV a XVII nařízení REACH a kandidátní seznam SVHC látek (Substances of Very High Concern).

SVHC látky

SVHC látky jsou látky vzbuzující mimořádné obavy a zahrnují:

CMR látky kategorie 1A či 1B (karcinogenní, mutagenní a látky toxické pro reprodukci)

PBT(perzistentní, bioakumulativní a toxické) a vPvB (vysoce perzistentní a vysoce bioakumulativní) látky dle přílohy XIII nařízení REACH

Látky, pro které existuje vědecký důkaz o možných vážných účincích na lidské zdraví či životní prostředí, jež vzbuzují stejné obavy jako účinky jiných látek uvedených v předchozích bodech, např. látky s vlastnostmi vyvolávajícími endokrinní činnosti

Kandidátní seznam SVHC látek je vypracován podle článku 59 nařízení REACH a je pravidelně doplňován. Ke dni 31.12. 2019 obsahuje tento seznam 201 látek nebo skupin látek.

Aktuální seznam SVHC látek naleznete na: https://echa.europa.eu/cs/candidate-list-table

Jedná se o seznam kandidátních látek pro zařazení do přílohy XIV nařízení REACH – „SEZNAM LÁTEK PODLÉHAJÍCÍCH POVOLENÍ“

Ze zařazení látky na seznam látek (pro případné zahrnutí do přílohy XIV) mohou pro společnosti vyplývat určité zákonné povinnosti. Tyto povinnosti, jež nabývají účinnosti dnem zařazení na seznam, se týkají nejen

těchto látek samotných nebo ve směsích, ale také jejich přítomnosti v předmětech.

Společnosti, které jsou v EU nebo EHP dodavatelé předmětů obsahujících látky zařazené na seznam látek (pro případné zahrnutí do přílohy XIV) v koncentracích převyšujících 0,1 % hmot., jsou povinny poskytnout svým zákazníkům dostatečné informace umožňující bezpečné používání příslušného předmětu.

Výrobci a dovozci předmětů v EU a v EHP jsou povinni uvědomit agenturu ECHA, pokud jejich předmět obsahuje látku zařazenou na seznam látek (pro případné zahrnutí do přílohy XIV). Tato povinnost platí v případě, že je látka v daných předmětech přítomna v celkovém množství větším než 1 tuna na výrobce nebo dovozce za rok a že je koncentrace látky v těchto předmětech vyšší než 0,1 % hmot.

Společnosti, které jsou v EU a EHP dodavateli látek zařazených na seznam látek (pro případné zahrnutí do přílohy XIV), ať již samotných nebo ve směsích, jsou povinny dodat svým zákazníkům bezpečnostní list s informací, že látka nebo složka směsi je uvedena na kandidátním seznamu.

Povolování

V případě, že Evropská komise zařadí SVHC látku do přílohy XIV nařízení REACH, stanoví také datum zániku (sun set date), to je datum, od kterého je uvádění látky na trh nebo její používání zakázáno, pokud není uděleno povolení. Například pro oxid chromový bylo stanoveno datum zániku 21.9.2017.

Pokud chce výrobce nebo následný uživatel látku uvádět na trh nebo ji používat i po datech zániku, musí podat žádost o povolení pro konkrétní použití této látky a to nejméně 18 měsíců před datem zániku. Tato pokračující použití (použití, pro která byla podána žádost o povolení) jsou možná po datu zániku až do vydání rozhodnutí k žádosti o povolení.

Po udělení povolení musí dodavatel látky uvést na štítku číslo povolení a následný uživatel pod tímto číslem oznámí ECHA do 3 měsíců od první dodávky svoje použití včetně jeho popisu. Použití látky musí být v souladu s podmínkami uvedenými v rozhodnutí o povolení. Povolení je vydáváno na dobu určitou.

Aktuální seznam látek zařazených do přílohy XIV nařízení REACH naleznete na: https://echa.europa.eu/cs/authorisation-list

Seznam povolení a žádostí o povolení pro jednotlivá užití naleznete na: https://ec.europa.eu/docsroom/documents/38024

Omezování

V příloze XVII nařízení REACH „OMEZENÍ VÝROBY, UVÁDĚNÍ NA TRH A POUŽÍVÁNÍ NĚKTERÝCH NEBEZPEČNÝCH LÁTEK, SMĚSÍ A PŘEDMĚTŮ“ je v současné době 73 záznamů k látkám nebo skupinám látek, ve kterých jsou stanoveny podmínky omezující jejich použití v průmyslu, ale především ve spotřebitelské sféře a v předmětech denního života. Např. v záznamu č. 23 „Kadmium a jeho sloučeniny“ je v odstavci 5 uvedeno omezení pro pokovování kadmiem a v záznamu č. 27 „Nikl a jeho sloučeniny“ je uvedeno, pro které předměty se nesmí nikl používat.

Budoucnost v evropské chemické legislativě:

Nařízením EU 2017/542 je zavedena příloha VIII k nařízení CPL, která zavádí povinnost oznamovat směsi do jednotného evropského systému (Poison Centres). Tato povinnost vstoupí v platnost pro směsi pro spotřebitelské a profesionální užití od 1.1.2021 a pro směsi určené k průmyslovému použití od 1.1.2024. Pro tento účel musí výrobci a dodavatelé směsí uvádět na štítku jedinečný identifikátor směsi tzv. UFI kód - Unique Formula Identifier.

ECHA připravuje aktualizaci směrnice o odpadech WFD - Waste Framework Directive, která zavede povinnost identifikovat odpady obsahující SVHC látky. Od 5. ledna 2021 mají společnosti dodávající na trh EU předměty obsahující látky uvedené na kandidátním seznamu SVHC v koncentraci nad 0,1 hmotnostního % povinnost předkládat informace o těchto výrobcích agentuře ECHA prostřednictvím databáze SCIP.

V souladu s nařízením REACH skončila v roce 2018 třetí vlna registrací látek, ale ECHA nařizuje přezkum registračních dokumentací, zejména u látek, které byly registrovány v první vlně. U těchto látek můžeme očekávat doplnění nebo změny klasifikací nebezpečnosti.

Agentura ECHA za účelem identifikovat možná rizika spravuje oblasti CAD a CMD (Chemical Agents Directive and Carcinogens and Mutagens Directive). Výbor ECHA pro posuzování rizik (RAC) poskytuje stanoviska k mezním hodnotám expozice na pracovišti podle Směrnice o karcinogenech a mutagenech (2004/37 ES) a Směrnice o chemických látkách (98/24 ES) k ochraně pracovníků před riziky spojenými s expozicí zjištěným látkám na pracovišti.

Ochrana zaměstnanců

Působnost ECHA v oblasti opatření k minimalizaci expozice pracovníků nebezpečným látkám na pracovišti a

stanovení hygienických expozičních a biologických limitů má za cíl sjednotit v EU hodnoty expozičních limitů, které jsou v současné době upraveny národními předpisy, jejichž částečný přehled je uveden níže:

ČR- Příloha č. 2 Nařízení vlády č. 361/2007 Sb. (ve znění Nařízení vlády č. 246/2018 Sb.), kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci - Seznam chemických látek a jejich přípustné expoziční limity a nejvyšší přípustné koncentrace

ČR - Příloha č.2 k Vyhlášce č. 432/2003 Sb. (ve znění Vyhlášky č. 107/2013 Sb.), kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli - Limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů

SR - Príloha č. 1 Nariadenia vlády č. 355/2006 Z. z (v znení Nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 33/2018 Z. z.) o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou chemickým faktorom pri práci - Najvyššie prípustné expozičné limity chemických faktorov v pracovnom ovzduší

SR - Príloha č. 2 k Nariadeniu vlády č. 355/2006 Z. z. (v znení Nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 471/2011 Z. z.) o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou chemickým faktorom pri práci - Biologické medzné hodnoty

PL - Nařízení ministra práce a sociální politiky Polské republiky ze dne 6. června 2014 ve věci nejvyšších přípustných koncentrací a intenzit zdraví škodlivých faktorů v pracovním prostředí (Dz.U. 2014 poz. 817) stanovuje hygienické limity chemických látek.

PL - Nařízení ministra zdravotnictví týkající se bezpečnosti a zdraví související s existencí chemických látek (Dz.U. 2005 nr 11 poz. 86) stanovuje biologické limity.

EU - Směrnice Rady č. 98/24/ES, o bezpečnosti a ochraně zdraví zaměstnanců před riziky spojenými s chemickými činiteli používanými při práci (ve znění Směrnice č. 2014/27/EU), která stanovuje závazné limitní hodnoty expozice na pracovišti a závazné biologické limity pro anorganické olovo a jeho sloučeny.

EU - Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/37/ES o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí karcinogenům nebo mutagenům při práci.

EU - Směrnice Komise 2000/39/ES o stanovení prvního seznamu směrných limitních hodnot expozice na pracovišti.

EU - Směrnice Komise 2006/15/ES o stanovení druhého seznamu směrných limitních hodnot expozice na pracovišti.

EU - Směrnice Komise 2009/161/ES, kterou se stanoví třetí seznam směrných limitních hodnot expozice na pracovišti.

EU - Směrnice Komise EU 2017/164, kterou se stanoví čtvrtý seznam směrných limitních hodnot expozice na pracovišti.

Údaje o českých expozičních limitech NPK-P (nejvyšší přípustná koncentrace, krátkodobý limit) a PEL (přípustný expoziční limit, dlouhodobý - 8 hod) a biologických limitech k chemickým látkám samotným nebo obsaženým ve směsi musí být uvedeny v Odd. 8 bezpečnostního listu podle čl.31 nařízení REACH. V tomto oddíle rovněž musí být uvedeny i evropské limitní hodnoty expozice, pokud jsou stanoveny.

Pojď jsou překračovány limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, musí být práce, při kterých k tomu dochází, zařazeny do třetí nebo čtvrté kategorie rizikovosti dle §39 zákona č. 258/2000 Sb. (Zákon o ochraně veřejného zdraví).

Povinnosti dle Zákona o ochraně veřejného zdraví

V souvislosti s rizikovou prací (§39) s chemickými karcinogeny nebo mutageny, má zaměstnavatel povinnost vést evidenci (§ 40 zákona č. 258/2000 Sb.) po dobu 10 let od ukončení expozice.

Zákon o ochraně veřejného zdraví v §44a ukládá povinnosti pro nakládání s vybranými chemickými látkami a směsmi, přičemž „nakládáním s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými směsmi (NCHLS) je jejich výroba, dovoz, distribuce, prodej, používání, skladování, balení, označování a vnitropodniková doprava“.

§44 odst.3) Nikdo nesmí nabízet, darovat, prodávat ani jinak dodat chemické látky a chemické směsi klasifikované Acute Tox. 1 nebo 2 jiným osobám, nejsou-li tyto osoby oprávněny k nakládání s nimi podle odstavce 6.

§44 odst.6) Právnické osoby a podnikající fyzické osoby smějí nakládat s NCHLS klasifikovanými jako Acute Tox. 1 nebo 2 jen tehdy, jestliže nakládání s těmito chemickými látkami a chemickými směsmi mají

zabezpečeno fyzickou osobou odborně způsobilou. Jednotlivé činnosti v rámci nakládání s těmito chemickými látkami a chemickými směsmi může vykonávat i zaměstnanec, kterého fyzická osoba odborně způsobilá prokazatelně zaškolila. Opakované proškolení se provádí nejméně jedenkrát za 2 roky. O školení a proškolení musí být pořízen písemný záznam, který je právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba povinna uchovávat po dobu 3 let

§44 odst.7) Právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba je povinna vydat pro pracoviště, na němž se nakládá s NCHLS klasifikovanými jako Acute Tox. 1, 2, 3 a Skin Corr. 1, 1A, 1B, 1C a Carc.1A, 1B, 2 a Muta 1A, 1B ,2 a Repr. 1A, 1B, 2, písemná pravidla o bezpečnosti, ochraně zdraví ochraně životního prostředí při práci s nimi. Text pravidel je povinna projednat s orgánem ochrany veřejného zdraví (KHS – Krajská hygienická stanice).

§44 odst.8) Právnické osoby a podnikající fyzické osoby jsou povinny skladovat NCHLS klasifikované Acute Tox. 1, 2 v prostorách, které jsou uzamykatelné, zabezpečené proti vloupání a vstupu nepovolaných osob.

§44 odst. 9) Právnické osoby a podnikající fyzické osoby, které nakládají s NCHLS klasifikované Acute Tox. 1, 2 , jsou povinny vést evidenci těchto chemických látek a chemických směsí.

Povinnosti dle Zákona o prevenci závažných havárií č. 224/2015 Sb.

Provozovatel nebo uživatel objektu:

§3 odst.2a) zpracuje seznam, ve kterém uvede druh, množství, klasifikaci a fyzikální formu všech nebezpečných látek/směsí umístěných v objektu

§3 odst.2b) na základě seznamu provede součet poměrných množství nebezpečných látek/směsí umístěných v objektu k tomuto zákonu a podle vzorce a za podmínek uvedených v příloze č. 1.

§3 odst.2c) na základě seznamu a součtu poměrných množství nebezpečných látek/směsí umístěných v objektu zpracuje protokol uvedený v § 4 odst. 1, nebo navrhne zařazení objektu do skupiny A nebo do skupiny B.

§4 odst.1) zpracuje protokol, ve kterém zaznamená skutečnost, že množství NCHLS umístěné v objektu je menší, než množství uvedené v příloze č. 1 (sloupec 2) a součet poměrných množství nebezpečné látky/ látek (směsí) provedený podle vzorce a za podmínek uvedených v příloze č. 1 k tomuto zákonu je menší než 1. Tento protokol l o nezařazení uchová pro účely kontroly.

§4 odst.3) předloží protokol o nezařazení krajskému úřadu do 1 měsíce ode dne, kdy množství nebezpečné látky/směsi umístěné v objektu přesáhne 2 % množství uvedeného v příloze č. 1 (sloupec 2) k tomuto zákonu.

§5 odst.1) navrhne zařazení objektu do skupiny A, pokud množství nebezpečné látky umístěné v objektu je stejné nebo větší, než je množství uvedené v příloze č. 1 v sloupci 2 tabulky I nebo II anebo součet poměrných množství nebezpečných látek umístěných v objektu je roven nebo větší než 1 (vztaženo ke sloupci 2).

§5 odst.2) navrhne zařazení objektu do skupiny B, pokud množství nebezpečné látky umístěné v objektu je stejné nebo větší, než je množství uvedené v příloze č. 1 k tomuto zákonu v sloupci 3 tabulky I nebo II, anebo součet poměrných množství nebezpečných látek umístěných v objektu je roven nebo větší než 1 (vztaženo ke sloupci 3).

§5 odst,3) předloží návrh na zařazení objektu do skupiny A nebo do skupiny B krajskému úřadu do 1 měsíce ode dne, kdy množství nebezpečné látky umístěné v objektu dosáhne nejméně množství uvedeného v příloze č. 1 k tomuto zákonu v sloupci 2 tabulky I nebo II nebo součet poměrných množství nebezpečných látek umístěných v objektu dosáhne hodnoty 1.

Další povinnosti a doporučení

Uživatelé nebezpečných chemických látek a směsí by měli od svých dodavatelů pravidelně vyžadovat aktuální bezpečnostní listy, kontrolovat v nich odd. 8 s údaji o expozičních limitech a také sledovat stále se rozšiřující kandidátní seznam SVHC látek. Další povinností je vést aktuální seznam látek s akutní toxicitou kat. 1 a 2 a CMR látek a v souvislosti s nimi plnit povinnosti dle Zákona o ochraně veřejného zdraví. Pravidelně aktualizovat seznam NCHLS s ohledem na vypravování protokolu o zařazení/nezařazení objektu dle Zákona o prevenci závažných havárií. Sledovat změny v klasifikacích NCHLS, s kterými se ve firmě nakládá a zajistit správnou klasifikaci a označení pracovních lázní.

Následní uživatelé NCHLS mají mnoho povinností, které z chemické legislativy vyplývají, a ne vždy se dokáží správně orientovat v obrovském množství předpisů, ale mají možnost se obrátit na poradenské firmy,

které nabízejí odborné služby v této oblasti.

Poradenství v chemické legislativě

Medistyl, spol. s r.o. je firma s téměř 30 letou tradicí s působností v oblasti farmacie a chemie. Od roku 2013 je členem Svazu chemického průmyslu české republiky a v roce 2015 poprvé obhájila právo používat logo Responsible Care, což je dobrovolná iniciativa celosvětového chemického průmyslu v oblasti zdraví, bezpečnosti a životního prostředí. Hlavní činností chemického odboru společnosti Medistyl jsou rešeršní služby a poradenství v chemické legislativě včetně tvorby a revize bezpečnostních listů, zařazování objektů dle zákona PZH, provádění chemických auditů a školení zaměstnanců pro nakládání s NCHLS.

https://www.medistyl.info/index.php/cz/podpora-chemie

Ing. Jiřina Taitlová, ředitelka odboru chemie